

Максим ПОТЕМКОВСЬКИЙ

здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

Науковий керівник: **Чорнобай Л.М.**

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки, підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ

В сучасних умовах розвитку світової торгівлі намітилися позитивні процеси. Передбачаючи збільшення переміщення товарів і послуг за межі державних кордонів країн, світова торгівля відіграє з-поміж основних форм міжнародних відносин вирішальну роль. Дія закону інтернаціоналізації виробництва зумовлює процес інтернаціоналізації ринку, дію закону випереджаючого зростання зовнішньої торгівлі порівняно із зростанням виробництва. В останні роки темпи зростання світової торгівлі дещо уповільнилися в зв'язку з глобальною економічною кризою. Головною силою ринкового виробництва і міжнародного розподілу праці виступають ТНК, частку яких складає 2/3 всієї світової торгівлі. Активізація діяльності ТНК для економіки кожної країни відкриває нові можливості для інтеграції у світовий поділ виробництва, сприяє збільшенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Відображаючи весь спектр торговельних відносин, світова торгівля в умовах глобалізації, фінансової дестабілізації, всесвітньої кризи характеризується глобальним характером міжнародної конкуренції. Особливість останньої полягає в тому, що на світовому ринку переважає олігополістична конкуренція, тобто конкуренція декількох великих фірм, що контролюють значну частину виробництва і збуту того чи іншого товару. За олігополії фірми прагнуть уникнути війни цін і надають перевагу неціновій конкуренції. Маючи значні фінансові ресурси, олігополісти, як правило, використовують новизну, прогресивність, надійність конструкції, оперативність технічного обслуговування та ін. як ключові чинники конкурентоспроможності [3].

Початковий етап розвитку світової торгівлі характеризувався переважанням в ній вивозу із аграрних країн сировини і продовольства й зворотними поставками в ці країни із розвинутих держав готової продукції. Але з подальшим розвитком вивозу капіталу все більшого значення набував експорт обладнання із промислово розвинутих держав у країни, що розвиваються. НТР змінила характер вивозу капіталу, надала новий імпульс зрушенням у структурі світового експорту, а саме: зростанню частки продукції обробної промисловості і зниженню добувних галузей. Під впливом імпорту капіталу і розширенням діяльності ТНК найшвидшими темпами і в товарному експорті країн, що розвиваються, зростає частка промислової продукції. Необхідно підкреслити, що одним із факторів збільшення у світовій торгівлі продукції промисловості, в тому числі й обробної, стало зниження в середині 80-х років цін на нафту. Запровадження досягнень науково-технічного прогресу в сільському господарстві в розвинутих країнах сприяло зростанню власного виробництва, що обумовлювало зниження попиту на зовнішньому ринку.

На сучасному етапі надзвичайна динамічність зовнішньої торгівлі зумовлена значною мірою розвитком спеціалізації та кооперування виробництва в міжнародному масштабі, скасуванням багатьох обмежень у міжнародній торгівлі, високими темпами розвитку «нових індустріальних країн». У світовій торгівлі панівні позиції займають розвинуті країни, на частку яких припадає 2/3 обсягу експорту і така ж частка імпорту. Відповідно близько 1/3 світового експорту та імпорту припадає на країни, що розвиваються, і країни з перехідною економікою. Німеччина, США, Японія, Франція, Великобританія, Китай, Канада, Нідерланди, Бельгія є найбільшими експортерами світу. Світова торгівля розвивається під впливом багатьох чинників, основними з яких є:

- 1) розвиток та поглиблення міжнародного поділу праці й інтернаціоналізація виробництва;
- 2) зростання торговельно-економічної інтеграції з формуванням спільних ринків, зон вільної торгівлі тощо;
- 3) лібералізація міжнародної торгівлі;
- 4) науково-технічна революція;
- 5) формування у країнах з перехідною економікою економічних моделей, орієнтованих на зовнішній ринок [1].

На сучасному етапі характерними стали випереджаючі темпи зростання міжнародної торгівлі готовими промисловими виробами, а в них – машинами та обладнанням. Ще більш високі темпи зростання торгівлі продукцією засобів зв'язку,

електро- та електронної техніки, комп'ютерами тощо. Внаслідок розвитку промислової кооперації в межах ТНК інтенсивно розширюється обмін комплектуючими, вузлами до агрегатів та ін. Частка готових виробів складає більше 70% світової торгівлі товарами.

Сектором торгівлі, що найбільш динамічно розвивається, є торгівля наукоємними товарами. У цьому зв'язку різко зріс обмін науково-технічними, виробничими, фінансово-кредитними послугами, а також з'явилися їх нові види: інжиніринг, лізинг, консалтинг, інформаційно-обчислювальні послуги.

До тенденції розвитку сучасної світової торгівлі можна також віднести розширення товарообміну між розвинутими країнами. В цілому останні двадцять років частки основних груп країн в зовнішньоторговельному обороті змінилися незначним чином: розвинені країни – 70-76%, країни, що розвиваються – 20-24%, колишні соціалістичні країни – 6-8%. Розвинені країни забезпечують більше 80% експорту машино технічної продукції, основний обмін якою здійснюється в межах цієї групи країн. Утримання позицій країн, що розвиваються, здійснюється за рахунок нових індустріальних країн Південно-Східної Азії.

Характерною особливістю розвитку світової торгівлі є підвищення значення міждержавного регулювання. Таке регулювання розпочалося ще за часів «великої депресії» 1929-1933 рр., коли багато країн намагалися продати свою продукцію на зовнішніх ринках за навмисно заниженими демпінговими цінами, що загрожувало війною цін у міжнародному масштабі і руйнуванням всієї світової торгівлі. Зважаючи на цю загрозу, уряди багатьох держав змушені були укласти угоди, які регулювали умови торгівлі багатьма товарами на світовому ринку - пшеницею, цукровою продукцією, м'ясом, оловом, каучуком.

З 1995 р. ГАТТ перетворилася у Світову організацію торгівлі (СОТ), членами-засновниками якої стала 81 країна (зараз членами є 164 держав). Угода про створення СОТ – результат переговорів у межах «уругвайського раунду», який тривав з 1986 по 1995 р. СОТ, крім принципів ГАТТ, включає в себе Угоду з торгівлі послугами (ГАТС), Угоду з торговельних аспектів інтелектуальної власності і контролює захист інвестицій.

Угода про створення СОТ вимагає від країни, яка вступає в цю організацію, прийняття на себе таких самих зобов'язань, що вже взяті країнами-засновниками. Кожен член СОТ повинен забезпечити відповідність своїх законів і нормативних актів усім прийнятим організацією угодам. Країна бере на себе зобов'язання щодо полегшення доступу іноземних товарів на свій внутрішній ринок у відповідь на

надання їй загальних умов діяльності на зовнішніх ринках. У ці умови входять: ставки імпортного мита; засоби нетарифного регулювання; технічні й санітарні норми; участь у міжнародних економічних санкціях [2].

Регулювання міжнародної торгівлі здійснюється також у межах відповідної компетенції Міжнародною торговельною палатою, ЮНКТАД (Конференція ООН по торгівлі та розвитку). Їх головними функціями є заохочення міжнародної торгівлі; визначення принципів і політики міжнародної торгівлі; ведення переговорів і розробка багатосторонніх правових актів у сфері торгівлі; узгодження політики урядів і регіональних економічних угруповань у сфері торгівлі.

Перелік джерел інформації:

1. Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.П., Макогон Ю.В. Міжнародна економіка: навч. посіб. – К.: Центр навч. літератури, 2004. С. 46-47.
2. Козик В.В., Панкова Л.А., Даниленко Н.П. Міжнародні економічні відносин: навч. посіб. К.: Знання, 2004. С. 45.
3. Контурова С.М. Концептуальна модель динамічного розвитку транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2008. №19. С. 41.